

مهاجرت بازیابگرهای آرشیوی

به سمت ایک-اتم

لیلا معصومی

■ درآمد

آرشیو در برگیرنده اسناد و مدارکی است که در اثر فعالیت‌ها و وظایف اشخاص و سازمان‌ها تولید شده‌اند. این اسناد بر اساس سلسله‌مراتب و قوانین خاصی مرتب و منظم شده و بازیابگرهای آرشیوی بهترین راه برای دریافت اطلاعات و دسترس‌پذیر کردن اسناد موجود در آرشیوها هستند تا آرشیوها را از حالت موزه‌ای خارج کنند. در این مقاله سعی شده است تا پس از نگاهی گذرا بر سیر تحول بازیابگرهای آرشیوی، نگاهی اجمالی بر انواع نرم‌افزارهای بازیابی آرشیوی موجود در ایران و جهان انداخته شود. سپس به بررسی دلایل تمایل آرشیوها به استفاده از نرم‌افزار ایک-اتم برای مدیریت منابع آرشیوی پرداخته شده است.

کلیدواژه‌ها

ایک-اتم؛ بازیابگر؛ مدیریت منابع آرشیوی؛ نرم‌افزارهای آرشیوی.

مهاجرت بازیابگرهای آرشیوی به سمت ایک-اتم

لیلا معصومی^۱

مقدمه

اغلب آرشیوها و مؤسسات آرشیوی دربرگیرنده اسناد زیادی هستند که هرگز به‌طور مناسب تنظیم و توصیف نشده‌اند و به‌همین دلیل بسیاری از محققان از وجود آنها بی‌خبر هستند و در واقع به‌نوعی بی‌استفاده مانده‌اند. بنابراین سازمان‌های آرشیوی باید این اسناد را منظم کنند و در اختیار محققان قرار دهند و در این راه بازیابگرها مناسب‌ترین راه برای نمایش و دسترس‌پذیر کردن موجودی آرشیوها هستند.

بازیابگر برابر نهاده عبارت انگلیسی "Finding aid" است که یک ابزار توصیفی منتشرشده یا منتشرنشده به‌صورت کاغذی یا الکترونیکی است که به‌منظور کنترل فیزیکی یا محتوایی و فکری اسناد یا رکوردهای آرشیوی تهیه و تدوین می‌شود. بازیابگر نوعی راهنما، سیاهه، نمایه، نشانگر، فهرست و ... برای بازیابی مطالب مندرج در اسناد و منابع آرشیوی است که درباره محتوای هر فقره سند، توصیف دقیقی ارائه می‌کند (بلاردو^۲ و بلاردو، ۱۹۹۲، ص ۱۶۸).

محتوای ابزار بازیابی آرشیوی شامل موارد مختلفی مانند شماره یا کد بازیابی، عنوان سند، تاریخ تولید سند و نوع ماده آرشیوی (در صورت وجود انواع مختلف) است که با توجه به خطمشی سازمان آرشیوی می‌تواند شامل موارد بسیار جزئی هم باشد.

اهمیت و ضرورت پژوهش

نرم‌افزارهای آرشیوی بسیاری در آرشیوهای سراسر جهان به‌کار برده می‌شوند که مهم‌ترین

۱. دانشجوی کارشناسی
ارشد مطالعات آرشیوی
دانشگاه تهران، Leila,
masoumi@gmail.com
2. Bellardo

هدف آنها کمک به مدیریت بهتر مجموعه‌های آرشیوی و خدمت‌رسانی به محققان در یافتن منابع اطلاعاتی دست اول است. اما بسیاری از این نرم‌افزارها قابلیت‌های محدود و یا بسیار اختصاصی دارند و در آرشیوی دیگر، ناکارآمد به نظر می‌رسند. با توجه به این موضوع، مراکز آرشیوی باید نرم‌افزاری در اختیار داشته باشند که پاسخ‌گوی تمام نیازهای مراکز آرشیوی با هر نوع منبع، زبان و امکاناتی باشد و از طریق به‌کارگیری نرم‌افزاری واحد با قابلیت زیاد، موجب سهولت در تنظیم و توصیف منابع آرشیوی و سپس خدمت‌رسانی بهتر به کاربران آرشیو شوند.

هدف پژوهش

با توجه به کاربرد نرم‌افزارها و بازیابگرهای متفاوت در سازمان‌های آرشیوی، آرشیوها با ناهماهنگی و درعین حال نارسایی در مدیریت مجموعه‌های آرشیوی و همچنین دسترس‌ناپذیری منابع آرشیوی روبه‌رو شده‌اند. این پژوهش بر آن است که پس از مقایسه بازیابگرهای آرشیوی به علل برتری نرم‌افزار ایکا-اتم و ارجحیت استفاده از این نرم‌افزار در همه مراکز آرشیوی جهان بپردازد.

پرسش‌های پژوهش

به‌منظور دستیابی به هدف فوق، این پژوهش در پی پاسخ‌گویی به پرسش‌های زیر است:

۱. سیر تحول بازیابگرهای آرشیوی چگونه بوده است؟
۲. ویژگی بازیابگرهای آرشیوی مورد استفاده در سال‌های اخیر چیست؟
۳. علل برتری نرم‌افزار ایکا-اتم نسبت به دیگر نرم‌افزارهای آرشیوی چیست؟

روش انجام پژوهش

این پژوهش از نوع مطالعه موردی است. در این پژوهش با توجه به بررسی‌های انجام‌شده در زمینه معرفی و مقایسه نرم‌افزارهای آرشیوی که جامعه تحقیق محسوب می‌شوند، برآنیم تا قابلیت‌های نمونه مورد بررسی یعنی نرم‌افزار آرشیوی ایکا-اتم را با نگاهی دقیق‌تر برشماریم.

پیشینه پژوهش

در زمینه مدیریت منابع آرشیوی و مقایسه نرم‌افزارهای آرشیوی، پژوهش‌های زیادی انجام شده است که شماری از آنها را ذکر می‌کنیم:

اسپیرو^۱ (۲۰۰۹)، پژوهشی را بر روی نرم‌افزارهای مدیریت آرشیو انجام داد. وی در پژوهش خود، طی گفتگویی که با آرشیوداران مختلف داشت از آنها پرسید که نرم‌افزار آرمانی آنها جهت

1. Spiro

مدیریت مجموعه‌های آرشیوی باید واجد چه ویژگی‌هایی باشد و مهم‌ترین آنها کدام‌اند؟ اغلب آنها پاسخ دادند که تمایل دارند نرم‌افزار آرشیوی کاملاً کاربردی و متناسب با نیازهای مرکز آرشیوی آنها باشد (کوکبی، عصاره، رضایی شریف‌آبادی و اصنافی، ۱۳۹۰).

کوکبی و دیگران (۱۳۹۰) به مقایسه نرم‌افزارهای آرشیوی رایج در مراکز آرشیوی جهان پرداختند و نشان دادند که در خارج از کشور تلاش‌های زیادی برای توسعه نرم‌افزارهای خارجی انجام شده است و اغلب آنها از استانداردهای آرشیوی پیروی می‌کنند ولی در ایران همه نرم‌افزارها رویکرد کتابخانه‌ای دارند و از استانداردهای آرشیوی پیروی نمی‌کنند.

ون گاردن^۱ هم در سومین نشست که در مورد پایگاه‌های اطلاعاتی آرشیوی برگزار شد (۲۰۰۹) نرم‌افزار و پروژه ایکا-اتم را به‌طور مفصل شرح داده است.

در مجموع بررسی‌ها نشان می‌دهند که به‌طور خاص نرم‌افزار آرشیوی در ایران وجود ندارد ولی در کشورهای دیگر، نرم‌افزارهای مختلفی با رویکرد آرشیوی طراحی شده‌اند که شباهت‌ها و تفاوت‌هایی هم با یکدیگر دارند و در این میان ایکا-اتم همگام‌تر با نیازهای آرشیوها در حال پیشرفت است.

سیر تحول بازیابگرهای آرشیوی

بازیابگرهای آرشیوی در طول دوره‌های مختلف تغییرات و پیشرفت‌های زیادی کرده‌اند. می‌توان اولین ابزار بازیابی در آرشیوها را حافظه کارکنان آرشیو در نظر گرفت که اگرچه در حد خود جوابگوی نیاز مراجعان بوده ولی با افزایش حجم منابع موجود در آرشیوها قابلیت خود را از دست دادند. شاید ابتدایی‌ترین ابزار بازیابی جدی در آرشیوها الواح گلی بودند که می‌توانستند محل اسناد دولتی را نشان دهند و با پیشرفت دانش بشری جای خود را به بازیابگرهای دستی و چاپی شامل کارت‌های کاتالوگ، فهرست‌های محتوا^۲ و غیره دادند.

با ظهور نرم‌افزارهای آرشیوی که متناسب با نیازهای سازمان‌های آرشیوی طراحی می‌شوند، بازیابگرهای آرشیوی تحول عظیمی یافتند که مهم‌ترین آنها سرعت و دقت بیشتر بود. پس از آن سازمان‌های آرشیوی به سمت بازیابگرهای تحت وب و بازیابگرهای منبع باز^۳ تمایل زیادی پیدا کرده‌اند تا بتوانند با کمترین زمان و هزینه ممکن در هر نقطه‌ای از جهان نیازهای محققان را برطرف کنند. بازیابگرهای آرشیوی مسیری طولانی را طی کرده‌اند ولی وظایف کلی آنها تغییر چندانی نکرده است.

اهمیت نرم‌افزارهای آرشیوی

آرشیوها برای مدیریت مجموعه خود از روش‌های مختلفی استفاده می‌کنند که گاهی

1. Van Garden

2. Content Lists

۳. نرم‌افزار منبع باز نرم‌افزاری است که آزادانه و بدون پرداخت هزینه استفاده می‌شود که یکی از وجوه تمایز این نوع نرم‌افزارها از نرم‌افزارهای تجاری است.

ناهماهنگی‌های زیادی دارند و این ناهماهنگی‌ها موجب می‌شود استفاده از منابع آرشیوی سخت و گاهی ناممکن شود. از آنجاکه بیشتر سازمان‌های آرشیوی از استانداردهای کاربردی برای مدیریت مجموعه خود استفاده نمی‌کنند، توسعه ابزارهایی با کاربرد آسان در مجموعه‌های آرشیوی مورد توجه است. همچنین اطلاعاتی که در سال‌های اخیر در مورد اسناد مورد تأکید است، فضای بیشتری نسبت به بازیاگرهای سابق می‌گیرد.

نرم‌افزارهای آرشیوی که در سال‌های اخیر به‌طور چشمگیری روبه‌تکامل هستند به آرشیودار کمک می‌کنند تا بدون اتلاف وقت کاربر را از موجودی مجموعه آرشیوی آگاه کند. نرم‌افزارهای آرشیوی، کمک می‌کنند تا مجموعه آرشیوی منظم و طبقه‌بندی شود، موجودی مجموعه آرشیوی نشان داده شده و در دسترس محققان قرار گیرد.

انتخاب نرم‌افزار آرشیوی تنها به وسیله یک فرد خاص صورت نمی‌گیرد بلکه کار گروهی افراد زیادی از جمله آرشیودار، مدیر آرشیو، محققان و متخصصان فنی (رایانه و غیره) است. در واقع نرم‌افزار به‌تنهایی نمی‌تواند موجودی مجموعه آرشیوی را نشان دهد، بلکه شیوه به‌کارگیری و یکپارچگی آن در مدیریت مجموعه اهمیت زیادی دارد (اسپیرو، ۲۰۰۹، ص ۹).

معیارهای انتخاب نرم‌افزار آرشیوی

در انتخاب نرم‌افزارهای آرشیوی باید معیارهای زیادی را در نظر گرفت تا مطمئن شویم که نرم‌افزار انتخاب شده بیشترین کارایی را در آرشیو دارد و بهترین راه برای تنظیم و توصیف مجموعه آرشیوی است. مهم‌ترین معیارهایی که می‌توان در انتخاب نرم‌افزار آرشیوی در نظر گرفت شامل موارد زیر می‌باشد:

- هزینه
- خدمات پشتیبانی
- سهولت در استفاده
- مطابقت با نیاز مرکز آرشیوی
- رعایت استانداردهای آرشیوی

اغلب آرشیودارها از نرم‌افزاری که با آن کار می‌کنند راضی هستند و یا با آن خو گرفته‌اند و تمایلی به نرم‌افزارهای جدیدتر نشان نمی‌دهند و ترجیح می‌دهند ویژگی‌هایی که مورد نیازشان است به نرم‌افزار مورد استفاده‌شان اضافه کنند.

ورود اطلاعات در حداقل زمان، یکپارچگی، تهیه خروجی‌های مختلف از نرم‌افزار، حمایت از ورود داده‌ها از دیگر پایگاه‌ها و نرم‌افزارها، دارا بودن قابلیت‌های انتشار در محیط وب، ساده و قدرتمند بودن، وجود دست‌نامه کامل برای رهنمود، حجم اندک داشتن تا بتوان از طریق

حافظه‌های جانبی موجود آن را جابه‌جا و به راحتی روی رایانه‌های مختلف نصب کرد، کمک به تنظیم اولویت‌ها برای پردازش اطلاعات، نصب و پشتیبانی آن به دست شرکت‌ها، هزینه‌دار یا رایگان بودن، انعطاف‌پذیری و تکامل، پشتیبانی از استانداردهای آرشیوی و پشتیبانی از پیوندادن به منابع رقمی، از مواردی بود که آرشیوداران [برای ویژگی نرم‌افزار آرشیوی آرمانی] از آن یاد کرده بودند (کوکبی، عصاره و اصنافی، ۱۳۸۹).

آرشیوداران در انتخاب نرم‌افزار باید مشخص کنند که کدام نیازها از اولویت بیشتری برخوردارند و همچنین به مسائلی مانند هزینه و خدمات مورد نیاز کاربران مجموعه توجه کنند. همچنین نرم‌افزارها باید بتوانند ابزارهای روزآمد را به کار گیرند و بهترین راه برای ارزیابی نرم‌افزارها بررسی نظرات کاربران آنهاست.

معرفی و ارزیابی نرم‌افزارهای مدیریت منابع آرشیوی ایرانی و خارجی

نرم‌افزار آرشیوی داخلی در ایران وجود ندارد و تمام نرم‌افزارها با رویکرد استفاده کتابخانه‌ای ساخته شده‌اند و فقط با نیم‌نگاهی به آرشیوها، ادعای کارایی در سازمان‌های آرشیوی را دارند. از نرم‌افزارهای آرشیوی ایرانی می‌توان (به ترتیب الفبایی) آرشیو اسناد هوش مصنوعی، بایگان، دسترس، رسا، سیمرغ، فارسیکام، گنجینه، ماوا و یگانه را نام برد.

جدول ۱- مشخصات مربوط به نرم افزارهای آرشیوی ایرانی (برگرفته از: کوکی و دیگران، ۱۳۸۹، ص ۱۳۵).

نام نرم افزار	اطلاعات فاسکام	آرشیو اسناد هوشی مجموعی	دسترس	نظام دیجیتال و اتوماسیون اداری یکانه	ماترا	بازگام ^۲	گنجینه ^۳	سبمخ ^۴	رسا ^۵
هزینه پرداز	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
رایگان	-	-	-	-	-	-	-	-	-
واری عملی صحیح کلمات	-	-	-	-	-	-	-	-	-
استفاده از واژگان چهار شده	-	-	-	-	-	-	✓	✓	✓
گزارشگیری	-	-	✓	-	✓	✓	✓	✓	✓
راهسازی کاربران	-	-	-	-	✓	-	✓	✓	✓
تعریف سطح دسترسی	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
ثبت هر نوع ماده آرشیوی	-	✓	✓	-	✓	-	✓	-	✓
تورق و جستجو	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
سفارشی شدن	-	-	-	-	-	-	-	-	-
چند زبانی	-	-	-	-	✓	-	✓	✓	✓
ارتباط با نرم افزارهای مایکروسافت آفیس	-	-	-	✓	-	-	-	-	-
استنادارهای آرشیوی	-	-	-	-	-	-	✓	✓	✓
ایزو گیری	-	-	✓	-	-	-	✓	✓	✓

همان‌گونه که در جدول ۱ نشان داده شده، از نرم‌افزارهای ایرانی ذکر شده هیچ‌کدام رایگان نیستند و از استانداردهای آرشیوی و اصطلاحنامه پیروی نمی‌کنند.

نکته مهم، عدم توجه کافی به منابع آرشیوی در این نرم‌افزارهاست. برخی کتابداران و متخصصان نرم‌افزار، تصور می‌کنند که می‌توان اطلاعات مربوط به منابع آرشیوی را در نرم‌افزار کتابخانه‌ای نیز وارد کرد؛ درحالی‌که، مجموعه منابع آرشیوی شامل نقشه‌ها، اسناد، نسخ خطی، عکس و مانند آن است که در مدیریت آنها از اصول خاص آرشیوی پیروی می‌شود و نرم‌افزار کتابخانه‌ای در مورد آنها کارایی ندارد.

به نظر می‌رسد در داخل کشور، اکثر نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای مورد استفاده کتابداران و آرشیوداران، چندان برای مدیریت اطلاعات منابع آرشیوی کارآمد نمی‌باشد و اساساً به آرشیو به‌عنوان یک بخش ثانوی - که از اهمیت و اولویت کمتری برخوردار است - نگریده‌اند. این مسئله، در بخش‌های مختلف مدیریت منابع آرشیوی از قبیل ورود اطلاعات، جستجو، ذخیره و بازیابی، گزارش‌گیری، فراهم‌آوری و راهنما، مشهود است (کوکبی و دیگران، ۱۳۸۹، ص ۱۲۸). از نرم‌افزارهای آرشیوی خارجی می‌توان موارد زیر را نام برد:

- Adlib Archive 6.3
- Alchemy
- Archivist toolkit
- Archiv 3000
- Archon 1.2
- Calm for Archivists
- Collective Access
- CUADRA STAR
- ELOQUENT ARECHIVES
- ICA ATOM
- Miniasys m2i
- PAST PERFECT 4
- Zylab

با توجه به جدول ۲، اغلب این نرم‌افزارها امکان گزارش‌گیری و ارائه آمار را دارند و سفارشی‌شدن که قابلیت تغییر و کم و زیاد کردن فیلدها را شامل می‌شود و تعریف سطوح دسترسی برای امنیت اطلاعات از نکات مهم در این نرم‌افزارها است. تعداد کمی از آنها رایگان هستند و از اصطلاحنامه استفاده می‌کنند.

این استانداردها باید ساده و کاربردی باشند تا کاربران و آرشیوداران بتوانند از آنها بهره کافی ببرند و برای مدیریت منابع روبه‌افزایش آرشیوهای مختلف به‌سادگی به‌کار روند. در مجموع، بررسی نرم‌افزارهای آرشیوی خارجی، نشان می‌دهد که تلاش زیادی برای تهیه نرم‌افزارهای ویژه مدیریت منابع آرشیوی شده است و تلفیقی از ویژگی‌های مهم و مورد نیاز آرشیوداران و کاربران از این نرم‌افزارها، منجر به ارائه الگوی جامع و بهینه برای تهیه نرم‌افزار جامع و بهینه آرشیوی در داخل، بر اساس نیازمندی‌های آرشیوداران و کاربران خواهد شد (کوکبی و دیگران، ۱۳۸۹، ص ۱۳۴).

معرفی نرم‌افزار ایکا اتم (ICA-ATOM)

در سال ۲۰۰۳ شورای فناوری اطلاعات ایکا به رهبری پیتر هورسمن^۱ درخواستی برای یک سامانه اطلاعاتی منابع آرشیوی منبع باز^۲ ارائه کرد اما به دلیل نداشتن بودجه کاری انجام نشد. در سال ۲۰۰۵ از طرف یونسکو بودجه‌ای به ایکا داده شد تا راهنمایی برخط برای منابع آرشیوی در رابطه با نقض حقوق بشر درست کند. هورسمن از این فرصت برای پیگیری سامانه اطلاعاتی منابع آرشیوی منبع باز استفاده کرد. در سال ۲۰۰۶ نمونه اولیه پایگاه داده و یا برنامه منبع باز توصیف آرشیوی با تأکید بر استانداردهای ایکا آماده شد.

واژه ایکا-اتم از سرنام عبارت ICA-Access to Memory گرفته شده است که به معنی دستیابی به حافظه می‌باشد. این نام را آلبادا^۳ که دبیر کل پیشین ایکا در آن زمان بود انتخاب کرد و تأکید زیادی به ذکر نام ایکا به‌عنوان پیشوند این نرم‌افزار و سایر تولیدات ICA داشت تا مردم با ایکا و فعالیت‌های آن بیشتر آشنا شوند.

در کنگره ایکا در سال ۲۰۰۸، ضمن برگزاری کارگاه‌ها، ۱۲۰۰ نسخه نمایشی از این نرم‌افزار بر روی لوح فشرده، با هدف رفع ایرادات و اضافه کردن ویژگی‌های مورد نیاز آرشیوها در این نرم‌افزار، میان سازمان‌های آرشیوی منتشر شد که آزمایش بتا^۴ نامیده شد.

کتابخانه و آرشیوهای کانادا و آرشیو ملی ایران در آزمایش قابلیت‌های این نرم‌افزار و همکاری در توسعه و انطباق آن با نیازهای خودشان بسیار فعالانه عمل کردند (ون گاردن، ۲۰۰۹، ص ۱۵).

نسخه ۱/۰/۵ از این نرم‌افزار که در سال ۲۰۰۹ عرضه شده، دارای ویژگی‌های زیر است: برای بارگیری و نصب این نرم‌افزار نیازی به پرداخت هیچ هزینه‌ای نیست و قبل از بارگیری و نصب این نرم‌افزار می‌توان از طریق نسخه نمایشی^۵، ویژگی‌های آن را بررسی و امتحان کرد و یا حتی از آن رونوشت تهیه کرد.

1. Peter Horsman
2. Open Source Archival Resource Information System (OSARIS)
3. Joan van Albada
4. Beta testing
5. Demo

جدول ۲- مشخصات مربوطه نرم افزارهای آرشیوی خارج از کشور (برگرفته از: کوکبی و دیگران، ۱۳۸۹، ص ۱۳۱).

رایگان	هزینه بردار	واریسی امدای صحیح کلیات	وزگان مهار شده	گزارش گیری	راهبنای کاربران	تعریف سطح دسترسی	ثبت هر نوع ماده آرشیوی	تورق و جستجو	سفارشی شدن	چند زبانی	ارتباط با نرم افزارهای مایکروسافت آفیس	استانداردهای آرشیوی	ایزومیری	نام نرم افزار
	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓	-	آدلیب آرکیو ^۱ (نسخه ۶.۳)
✓		-	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	-	✓	-	آرکیویست تولکیت
	✓	-	-	✓	-	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓	-	آرکیو 3000 ^۲
✓		-	-	-	✓	✓	✓	✓	-	-	-	✓	-	آرکن ۲۴/۱ ^۳
	✓	-	-	✓	-	✓	✓	✓	✓	-	-	-	-	نرم افزار آلکمی ^۴
	✓	-	-	-	✓	✓	-	✓	✓	-	-	✓	-	کالم فور آرکیوز ^۵
	✓	-	✓	-	-	✓	-	✓	✓	-	-	✓	-	کادرا استار ^۶
	✓	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓	-	الوکوینت آرکیوز ^۷
✓		-	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓	-	ایکا اتم نسخه 1/2 ^۸
✓		-	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	-	-	کالکتیو اکسس ^۹
	✓	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓	✓	-	پست پرفکت ^{۱۰} نسخه 4
	✓	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓	-	مینیا سیس ام 2 ای
	✓	-	-	-	✓	✓	✓	✓	-	✓	-	-	-	زای لب ^{۱۱}

این نرم‌افزار تحت وب است و نیاز به کارساز وب و پایگاه اطلاعاتی دارد ولی با استفاده از نسخه نمایشی آن که بر روی لوح فشرده وجود دارد، می‌توان آن را بر رایانه محلی هم نصب کرد.

بسیاری از آرشیوداران با استانداردهای آرشیوی آشنایی چندانی ندارند، در این نرم‌افزار از استانداردهای فراداده‌ای همچون ای.ی.ای.دی، دوبلین کور، ایساده، مودز، متر، و مارک تبعیت شده که باعث سهولت در استفاده از این نرم‌افزار شده است.

اهداف پروژه ایکا-اتم

پروژه ایکا-اتم دارای اهداف زیر بود:

- قادر ساختن مؤسسات برای برخط کردن موجودی آرشیوی
- مدیریت توصیف آرشیوی با استانداردهای ایکا
- قابلیت چندزبانه شدن رابط کاربر
- پشتیبانی از انواع مجموعه‌ها
- تحت وب و کاربرپسند بودن نرم‌افزار
- قابل انعطاف و قابل ارتقا بودن نرم‌افزار
- قابل استفاده بودن در مؤسسات بزرگ و کوچک
- قابل اجرا در یک یا چند مخزن آرشیوی

ایکا با در نظر گرفتن ظرفیت‌های موجود، اهداف راهبردی سال‌های ۲۰۰۸-۲۰۱۸ خود را افزایش آگاهی، تحت کنترل در آوردن فناوری‌ها، استعدادسازی در حرفه آرشیوی، تقویت شبکه ایکا، ارتقای عملکرد و جوابگویی ایکا و تولید مشارکت برمی‌شمارد که این پروژه در راستای اهداف ایکا گام‌های زیادی برداشته است (ون گاردن، ۲۰۰۹، ص ۲۱).

مهاجرت بازیابگرها به سمت ایکا-اتم

نرم‌افزار ایکا-اتم قابلیت‌های زیادی دارد که بعضی از آنها را به‌طور مختصر ذکر می‌کنیم:

- رایگان بودن
- تبعیت از استانداردهای آرشیوی
- چندزبانه بودن
- سفارشی شدن
- توریق و جستجو
- ثبت انواع منابع آرشیوی

- تعریف سطوح دسترسی
- راهنمایی کاربران
- گزارش‌گیری
- تهیه نسخه پشتیبان
- استفاده از واژگان مهارشده.

اغلب اوقات مهاجرت در پی جستجوی موقعیت بهتر صورت می‌گیرد. بازیابگرهای آرشیوی هم به دنبال بهتر شدن و کارایی بیشتر هستند. در حال حاضر بیش از ۲۵۰ آرشیو دنیا از نرم‌افزار ایکا-اتم استفاده می‌کنند، اما همان‌گونه که قبلاً ذکر شد، بسیاری از آرشیوها به نرم‌افزار مورد استفاده خود عادت کرده‌اند و تمایلی به مهاجرت نشان نمی‌دهند و اغلب آنها از قابلیت‌های بالای ایکا-اتم بی‌خبر مانده‌اند. آگاهی‌رسانی بیشتر به مدیران و آرشیوداران و تجربه آزمایشی این نرم‌افزار کمک می‌کند تا سازمان‌های آرشیوی بهتر بتوانند با این نرم‌افزار ارتباط برقرار کنند.

همان‌گونه که بررسی شد، این نرم‌افزار در مقایسه با نرم‌افزارهای دیگر موجود در جهان قابلیت‌های بیشتری دارد و کامل‌تر است. همچنین تهیه این نرم‌افزار به وسیله ایکا و تبعیت بیشتر از استانداردهای ایکا موجب اعتماد بیشتر سازمان‌های آرشیوی به این نرم‌افزار شده است.

هزینه نرم‌افزار که از رایگان (برای نرم‌افزارهای منبع باز) تا میلیون‌ها تومان (برای نرم‌افزارهای تجاری) متغیر است، برای اکثر آرشیوها عامل مهمی است. نرم‌افزارهای آرشیوی رایگان برای سازمان‌های آرشیوی کوچک مناسب هستند که توان هزینه کردن برای خرید نرم‌افزار را ندارند. حتی نرم‌افزارهای رایگان هم هزینه‌هایی مانند هزینه‌های سخت‌افزاری، نگهداری، آموزش و پشتیبانی فنی نرم‌افزار را شامل می‌شوند. اما ایکا-اتم به دلیل رایگان بودن و داشتن نسخه آزمایشی مورد اقبال بسیاری از سازمان‌های آرشیوی است.

نرم‌افزار ایکا-اتم نسخه ۱/۲، افزو بر زبان‌های انگلیسی، فرانسوی و آلمانی، زبان عربی و فارسی و بسیاری از زبان‌های رایج در دنیا را پشتیبانی می‌کند که شاید مهم‌ترین دلیل بسیاری از آرشیوهای جهان در استفاده نکردن از ایکا-اتم، پشتیبانی نکردن آن از زبان مورد استفاده آنها بوده است.

پیچیدگی نرم‌افزار موجب اتلاف وقت می‌شود ولی نرم‌افزار ایکا-اتم ساده و کاربردی است و دارای امکانات نصب و راهنمایی کاربر می‌باشد که کاربرد آن را راحت‌تر کرده است. ایکا-اتم یک نرم‌افزار کاملاً تحت وب است که استفاده هم‌هنگ از این نرم‌افزار موجب

به اشتراک‌گذاری و ارتقای تجارب و دانش آرشیداران سراسر جهان با یکدیگر می‌شود. با توجه به اینکه بسیاری از نرم‌افزارها نسبت به ایکا-اتم نقاط ضعفی دارند که نمی‌توانند نیازهای سازمان‌های آرشیوی را برآورده کنند و نیز با تکیه بر پیگیری‌هایی که ایکا نسبت به آزمایش و ارتقای این نرم‌افزار دارد، شاید بتوان آینده‌ای را پیش‌بینی کرد که اکثر سازمان‌های آرشیوی از این نرم‌افزار برای مدیریت اسناد خود استفاده کنند و این مهاجرت بازیاگرهای آرشیوی به‌طور کاملاً آشکار، مشهود باشد.

نتیجه‌گیری

تعدد نرم‌افزارهای آرشیوی مانع از استفاده مناسب منابع آرشیوی و سردرگمی کاربران و آرشیداران شده است. کاربرد یک نرم‌افزار کامل و واحد در تمام آرشیوهای دنیا که با کم‌ترین هزینه بتواند بیشترین نیازهای اطلاعاتی آرشیداران و کاربران را مرتفع سازد، موجب یکدستی بیشتر در مدیریت منابع آرشیوی می‌شود و کاربران و محققان هم می‌توانند به راحتی از منابع آرشیوی استفاده کنند. نرم‌افزار ایکا-اتم دارای قابلیت‌های بالا و هزینه کم است که موجب شده در سال‌های اخیر تمایل سازمان‌های آرشیوی به این نرم‌افزار بیشتر شود. اگر سازمان‌های آرشیوی به‌طور هماهنگ از این نرم‌افزار استفاده کنند می‌توانند در توسعه خدمت‌رسانی به کاربران، کاهش هزینه‌های سازمان آرشیوی و همچنین پیشرفت پروژه‌ها و اهداف شورای جهانی آرشیو (ایکا) گام بردارند.

منابع و مأخذ

۱. کوکی، مرتضی. عصاره، فریده. رضایی شریف‌آبادی، سعید. اصنافی، امیررضا (۱۳۹۰). ارزیابی و رتبه بندی نرم‌افزارهای موجود در مراکز آرشیوی ایران. فصلنامه گنجینه اسناد. ۳۱(۴). ص ۹۷-۱۱۳.
۲. کوکی، مرتضی. عصاره، فریده. اصنافی، امیررضا (۱۳۸۹). مقایسه برخی نرم‌افزارهای آرشیوی داخلی و خارجی: در جستجوی الگویی مناسب در طراحی نرم‌افزاری مناسب برای مراکز آرشیوی ایران. فصلنامه گنجینه اسناد. ۲۰(۱). ص ۱۲۷-۱۴۴.
3. Bellardo, L.J. Bellardo, L.L. (1992). A Glossary for Archivists, Manuscript Curators, and Records Managers. Society of American Archivists.
4. Boshoff, michelle. Dikeledi, Khukhele(2012). Reflection of encoded archival description workshop attended at national archief of the Netherlands. Esarbica Newsletter. 26.
5. Cox, Richard J. (2007). Revisiting the Archival Finding Aid. Journal of

Archival Organization. Vol 5(4).

6. Spiro, Lisa (2009). Archival Management Software: A Report for the Council on Library and Information Resources. From: <http://www.clir.org/pubs/reports/spiro2009.html> (Accessed:11 march 2013).
7. Van Garden, Peter(2009). The Ica AtoM project and Technology. Association of Brazilian Archivists. Association of Brazilian Archivists, Third Meeting on Archival Information Databases Rio de Janiero, Brazil. 16/17 March.

